

HAL
open science

Ambiances, demain - Ambiances, tomorrow -

Ατμοσφαιρες, αυριο

Nicolas Rémy, Nicolas Tixier

► To cite this version:

Nicolas Rémy, Nicolas Tixier. Ambiances, demain - Ambiances, tomorrow - *Ατμοσφαιρες, αυριο*. Ambiances, tomorrow. 3rd International Congress on Ambiances. Septembre 2016, Volos, Greece, Sep 2016, Volos, Grèce. p. 11 - 28. hal-01428653

HAL Id: hal-01428653

<https://hal.science/hal-01428653>

Submitted on 31 Jan 2017

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Ambiances, tomorrow

**3rd International Congress on Ambiances
Volos, Greece: 21 - 24 September 2016**

Nicolas REMY & Nicolas TIXIER
with the organizing committee of the congress

This third Congress will attempt to take stock of research into, and applications based around the notion of ambiance both in the scientific sphere and with regard to the future of design and artistic creation.

For the past 40 years, a large number of researchers, designers and artists in Europe and throughout the world have been focusing on the issue of architectural and urban ambiances. The increasing and enduring importance of the International Ambiances Network demonstrates the topicality of this whole area on a theoretical, critical, practical, experimental and artistic level, as well as from a political, historical and learning perspective. The output of the network members and numerous research teams tackling ambiance-related issues attests to this notion's ability to re-examine both the knowledge and the production of our living spaces. It constitutes a response to contemporary societal issues such as environmental challenges related to climate change and energy efficiency.

While the first Congress held in Grenoble in 2008 was all about forging a community and taking stock of research and practices in creating architectural and urban ambiances (*Faire une ambiance*, dir. Jean-François Augoyard), the second Congress held in Montreal in 2012 was able to point up their practical – and even praxeological dimensions, be they of an architectural, urban, social, aesthetic, artistic, political, technical, environmental or pedagogical nature (*Ambiances in action*, dir. Jean-Paul Thibaud et Daniel Siret). This second congress was therefore useful for rationally mapping out the uses and fields where the notion is at work.

The Third Congress will be used to circumscribe the notion of ambiance (or atmosphere) in a dynamic perspective and demonstrate how it can become an operator in transforming our habitats, cities and societies. So, The future of ambiances can be analysed according to a three-fold perspective in terms of its pragmatic, theoretical and prospective dimensions.

A mature notion with constantly renewed usage (pragmatic dimension)

While the notion of ambiance has demonstrated its capacity to forge an international community and move knowledge and expertise forward, the time has come to analyse these developments, continue showcasing achievements and analyse the whole future of the concept. In other words, the Second Congress provided an answer to "What use do we currently make of the notion of ambiance?" We propose that the Third Congress be used to round out this question with another one,

namely, what uses are currently emerging that enable us to envisage and design tomorrow's architecture, city and regions through the prism of the notion of ambiances.

Numerous researchers and designers draw upon applications from disciplines separated by strict boundaries to design spaces and conduct experiments. The very idea of the designer and subject-agent blend into one insofar as expertise is increasingly widely shared. Contemporary applications in both the social sciences and design, as well as the emergence of digital applications and on-board technologies are also an invitation to re-examine the split between analysis, project and production. As such, the very question of translating ambiances (between senses, disciplines, actors and languages) needs to be tackled head-on.

New unprecedented positioning and hybridation (theoretical dimension)

Changing uses and applications of ambiance-related technologies are daily testimony to increasing inter-disciplinary hybridation. What disciplines are currently focused on the notion of ambiance? How can we redefine their contours, fundamentals, tools and representations? How, where and towards what end do we currently perceive notions of ambiance and atmosphere? The – essentially inter-disciplinary – notion of ambiance has led to an increasing degree of porosity in uses between disciplines and their stakeholders as well as a similar range of experiments.

In particular, we will examine these developments with regard to a number of fertile research fields: architectural theory and criticism, research into urban and territorial conditions, research into the built environment, and the open-ended field of ecology (ecology of perception, ecology of attention and social ecology).

Evolving ambiances – the world yesterday, today and tomorrow (prospective dimension)

The world is changing, both in its built forms and in ways of living in, and inhabiting them. Economics and politics can change radically and sometimes violently in situations we had considered to be stable. The climate and the environment are changing. Territories are being transformed and day-to-day living spaces are undoubtedly undergoing major change. In both the private and the public sphere, sensorial space is being transformed both in appearance and in its forms of activation. There is an increasing degree of crossover between digital and physical space. Changing techniques and know-how renew the ways in which ambiances appear and how they are perceived.

How does the notion of ambiance help in analysing and impacting upon these changes? What ambiances lie along the horizon between a realistic and utopian perspective? What is the world's ambiantal future? Naturally the symmetrical question to this one is how do we gauge the ambiances of the past and, retrospectively, how were the ambiances of the future perceived in the past? How can we gauge how ambiances are changing between the short-term with its forceful impact, and longer-term changes?

The Third Congress will therefore provide the scientific community, designers and artists with an opportunity to showcase and debate how these developments trace out the future of ambiances and especially how they will be conceived, experienced, felt and practised.

Proposals are expected to include partial responses and arguments relating to the general theme of the ***Ambiances, tomorrow*** via six themes outlined in this call for papers.

Particular interest will be given to proposals that provide for possible cross-over and hybridation between various different fields and expertise:

- Research that straddles several disciplinary fields.
- Research that combines research practices and design activities.
- Research that incorporates diverse sensorial possibilities.
- Research that draws from both art and science.

1. Ambiantal experiences and experiments

This theme focuses primarily on ambiances in terms of experiences and experiments. Such notions are key to research into ambiances because they pose a dual question about how to gauge ambiances and how to effect them. Experiencing ambiance is as much about being able to act as being able to manipulate or manufacture it.

How is such comparative experimentation shared by the scientific community and by artistic initiatives suitable for encouraging thought and action and for highlighting unexpected singularities that could renew our relationship with the world and with doing – both in design processes and in the constant updating of a situation?

Framing the question of ambiances in terms of experimentation opens new possibilities by focusing on multiple technical, social or aesthetic standards currently in force. Starting with an exploration and production of spaces and uses, the focus is on clarifying arrangements, processes and experimentation support media. This session seeks contributions that are underpinned in some way or other by research highlighting different forms of experience, either through a specific type of production (space, arrangement, materiel object, work, site, medium, etc.) that makes it possible to deliberately alter a habitat, or through practical experiments that combine physical, sensorial and social dimensions.

2. Traces, notations and representations of ambiances

If we take the three terms "traces", "notations" and "representations" either separately or together as processes, how can we gauge ambiances – or have them gauged – in terms of their tangible, intangible and mutable qualities within a perspective in which territories, spaces and the environment are experiencing huge changes (urbanism, climate, etc.)? What traces do experiences of ambiances leave and what traces can we leave of such experiences? What experiences of notations and representation(s) can research draw upon within the perspective of a "future of ambiances"?

At the present time, when there is an overlap between research and design in the pre-project phase, there is a genuine window of opportunity for the future of

ambiances. In the light of traces, ratings and other representations, would any expression of ambiances not be an operative moment that forges a link with design and with this posture whose tricky task it is to design spaces and use these to produce experiences. What is actually representable in an ambiance? How and by means of which media may we produce an expression of ambiances?

3. Projecting and manufacturing the ambiances of tomorrow

The world around us is in a constant state of adaptation. People, places and sensorial information interact as part of an unlimited dialogue. The new ways of envisaging the materiality and virtuality of our still-gestating world will undoubtedly make it possible to produce unprecedented architectural and urban experiences in terms of both tailored solutions and more comprehensive offerings. What part will *mobiquity* (mobility + ubiquity) and augmented reality play in these restructured interactions of the subject with its sensorial environment? What adaptations may we expect for the sensorial citizen *vis-à-vis* his or her social environment? Is the future of the world all-*phygital* (physical + digital)?

How are these changes transforming design processes and project methodologies? How do they contribute to renewing the very framework of architectural production? How do designers appropriate the hybridation of digital and physical universes in their projects and how do these new digital applications renew the conception of ambiances in tomorrow's world?

4. Ambiance, atmosphere, climate: theory, politics and criticism

Methodological issues on how to gauge ambiances are related to theoretical and critical imperatives. We invite participants to clarify them, especially the respective reach of the notions of ambiance, atmosphere and climate. Ambiances affect us politically. Certain atmospheric "dissonances" can sometimes trigger strong emotions and disagreements. In other words, a highly-charged atmosphere/ambiance affects our behaviour while remaining difficult to gauge and to describe clearly. Atmospheres are shared but they can divide. Cities, urban landscapes and countries are criss-crossed by atmospheric charges, powers and resistance. How can we describe, conceptualise, theorise and criticise these?

The Arab Spring, indigenous movements, Occupy Wall Street, Republican protests in France, anti-austerity protests in Europe, etc. – contemporary urban public spaces everywhere are being used to hear and relay the calls of citizens to "change the world". Although these peaceful occupations and/or collective marches enjoy a large media echo and lend a particular tone to the televisual or radio landscape or to the World Wide Web – other less obvious or proactive movements with a lower profile, and sometimes emanating from the private sphere, are helping to slowly reconfigure the sensorial framework of the urban experience and contemporary urbanites. How is it possible to gauge and describe these transformations at work when most of them are part of long, pending or incomplete processes underpinned by complex socio-political issues? How can a focus on the socio-political dimension of ambiances/atmospheres foster a critical reflection concerning the sensorial evolution of the urban world?

5. Ambiances and territories in transformation

Contemporary societies are now more than ever in a dynamic of change that impacts the production of space and lifestyles. In particular, globalisation and digitisation can be seen as two key vectors in this dynamic that ceaselessly transforms urban territories and their periphery as well as rural areas. We wish to tease out the sensorial dimension of these changes, firstly by analysing their impacts on the environment and practices and also in order to envisage the roles (technical, political, performative, etc.) of ambiances in the production of tomorrow's territories.

We believe three avenues are particularly worth exploring in this respect. The first concerns the production of territories and constructing approaches and images concerning their competitiveness. The second focuses on the spaces produced and the day-to-day situations rendered possible and seeks to analyse their capacity for including or excluding inhabitants. It also examines the overlap between different worlds and between real and virtual spatialities in the experience of places. Lastly, the third avenue focuses on the spatial and temporal scales concerned by these transformations and their implications for understanding how these territories are set to evolve.

6. Ambiance as heritage of the future

Can we make ambiance part of heritage? In other words, can we safeguard the ephemeral and intangible qualities of a place in order to transform it physically? Or, put another way, can we make a territory part of heritage through ambiance, i.e., transform certain physical aspects without destroying the spirit of the place and the way in which it "makes" territory?

We are familiar with the effects of folklorisation, dehumanisation or loss of authenticity that stem from over-exclusive comprehensive protective measures, radical changes in use or historical reconstructions that are just too perfect. We succeed in protecting the material itself but we have turned it into an image or a pure representation and we have destroyed the ambiance (take, for example, the use to which the notion is put in cultural tourism policies or in sensorial marketing).

But we also know of certain architectural reconversion or urban renovation projects that do succeed in preserving the quality of the original buildings or streets while also adding in the improvements necessary for contemporary day-to-day living. They reinforce a sensorial memory in line with the necessary evolution of societies and their edifices. So, is ambiance not the instrument *par excellence* for constituting the heritage of the future?

To put it another way, the contention underlying this thematic focus could be expressed as follows: "Constituting heritage" previously consisted of classifying "architectural objects" to protect their tangible substance; nowadays, it involves identifying "urban entities" in order to preserve their intangible substrate, and tomorrow it may very well consist in enhancing "territorial ambiances" to safeguard them over time through contemporary forms and lifestyles.

Ambiances, demain

**3e Congrès International sur les Ambiances
Volos, Grèce – du 21 au 24 septembre 2016**

Nicolas REMY & Nicolas TIXIER
Avec le comité d'organisation du congrès

Ce 3e congrès souhaite faire état des travaux et des applications de la notion d'ambiance, tant dans le champ scientifique que dans celui de la conception ou de la création artistique en regard de son futur.

Depuis plus de 40 ans, la question des ambiances architecturales et urbaines occupe un grand nombre de chercheurs, de concepteurs et d'artistes en Europe et à travers le monde. L'essor important et continu du travail du Réseau International Ambiances montre combien cette question est d'actualité, et ce à tous les niveaux, autant théorique et critique que pratique, expérimental, artistique, mais aussi politique, historique ou encore pédagogique. Les productions des membres du réseau et de nombreuses équipes abordant la question des ambiances témoignent de la capacité de cette notion à réinterroger la connaissance et la production de nos cadres de vies. Elle constitue une réponse à des enjeux sociétaux contemporains comme les défis environnementaux liés aux changements climatiques et à la maîtrise énergétique.

Si le premier congrès en 2008 à Grenoble s'est attaché à fédérer une communauté et à faire état des travaux, des recherches et des pratiques sur la création et la fabrication des ambiances architecturales et urbaines (*Faire une ambiance*, dir. Jean-François Augoyard), le second congrès en 2012 à Montréal a pu identifier ses dimensions pratiques voire praxéologiques, qu'elles soient d'ordre architecturales, urbaines, sociales, esthétiques, artistiques, politiques, techniques, environnementales ou pédagogiques (*Ambiances en acte(s)*, dir. Jean-Paul Thibaud et Daniel Siret). Cette dernière rencontre a permis ainsi de dresser une cartographie raisonnée de l'usage et des champs où opère la notion.

Le troisième congrès sera donc l'occasion d'inscrire la notion d'ambiance (ou d'atmosphère) dans une dynamique prospective et de montrer comment elle peut devenir un opérateur des transformations de nos habitats, de nos villes et de nos sociétés. Ce futur des ambiances peut dès lors être interrogé selon une triple perspective à travers ses dimensions pragmatiques, théoriques et prospectives.

Une notion mature, un usage toujours renouvelé (dimension pragmatique)

Si la notion d'ambiance a montré à l'échelle internationale sa capacité à rassembler une communauté et faire progresser les savoirs et les savoir-faire, il s'agit aujourd'hui d'analyser rétrospectivement cette évolution, de continuer à témoigner de son champ d'action actuel et d'interroger son devenir. Autrement dit, si le deuxième congrès a permis de répondre à la question : Quels usages faisons-nous

aujourd'hui de la notion d'ambiance ? Nous proposons que le troisième congrès complète cette question par la suivante : quels usages se profilent aujourd'hui pour penser et concevoir demain l'architecture, la ville et les territoires au prisme de cette notion ?

De nombreux chercheurs et concepteurs empruntent des outils issus de disciplines souvent étanches entre elles pour concevoir des espaces et produire des expériences. L'idée même de concepteur et de sujet-actant se mélange dans la mesure où les compétences sont de plus en plus partagées. Les outils contemporains tant en sciences sociales, qu'en conception, ainsi que l'apparition des outils numériques et des technologies embarquées, invitent aussi aujourd'hui à réinterroger les séparations entre analyse, projet et fabrication. En ce sens, la question même de la traduction des ambiances (entre les sens, les disciplines, les acteurs, les langues) se doit d'être abordée en tant que telle.

Nouveaux positionnements et hybridations inédites (dimension théorique)

L'évolution des usages, des outils et des techniques afférentes à la question des ambiances est le témoin quotidien d'une hybridation de plus en plus forte entre les disciplines. Quelles sont ces disciplines qui travaillent aujourd'hui sur la notion d'ambiance ? Comment en redéfinissent-elles son contour, ses fondements, ses outils et ses représentations ? Comment, où et dans quelles perspectives se pensent aujourd'hui les notions d'ambiance et d'atmosphère ? La notion d'ambiance par essence interdisciplinaire provoque ainsi une porosité d'usages entre ses disciplines et ses acteurs, comme autant d'expérimentations et d'expériences.

On regardera en particulier ces évolutions au regard de plusieurs champs riches de travaux : le champ de la théorie et de la critique architecturale, le champ des recherches sur la condition urbaine et territoriale, le champ des recherches sur l'environnement construit et le champ ouvert de l'écologie (écologie de la perception, écologie de l'attention, écologie sociale).

Ambiances en devenir – le monde hier, aujourd'hui et demain (dimension prospective)

Le monde change, tant dans ses formes construites, que dans les façons de les vivre et de les habiter. L'économie et la politique peuvent changer radicalement et parfois violemment des situations que l'on croyait établies. Le climat et l'environnement évoluent. Les territoires se transforment et les cadres de la vie quotidienne subissent sans nul doute aujourd'hui des évolutions majeures. Que ce soit à l'échelle du privé ou du public, l'espace sensible se transforme autant dans ses formes d'apparition que dans ses formes d'activation. Le numérique et l'espace physique trouvent de plus en plus d'hybridations inédites. L'évolution des techniques et des savoir-faire renouvellent autant les modes d'installation des ambiances que ses modes de saisie.

Comment la notion d'ambiance aide-t-elle à penser et à agir sur ces changements ? Entre prospective réaliste et prospective utopiste, quelles ambiances se profilent pour demain ? Quel devenir ambiant pour le monde ? Cette question a naturellement son symétrique, comment saisir les ambiances du passé et rétrospectivement comment se pensaient hier les ambiances du futur ? Entre le temps court, mais

marquant des évènements et le temps long des changements, comment saisir l'évolution des ambiances ?

La tenue du troisième congrès sera donc l'occasion de montrer et de mettre en débat au sein de la communauté scientifique, de celle des concepteurs et des artistes comment ces évolutions esquissent à leurs manières le futur des ambiances notamment dans les façons dont elles sont et seront conçues, vécues, senties et pratiquées.

Il est attendu dans les propositions des éléments de réponses et de débat à la thématique générale **Ambiances, demain** à travers 6 thématiques présentées dans cet appel à communication. Une attention toute particulière sera portée aux propositions se risquant à établir des passerelles et des hybridations entre divers domaines de savoirs :

- Des travaux à l'articulation de plusieurs champs disciplinaires ;
- Des travaux croisant pratiques de recherche et activités de conception ;
- Des travaux intégrant diverses modalités sensorielles ;
- Des travaux empruntant à la fois à l'art et à la science.

1. Expériences et expérimentations des ambiances

Cette thématique interroge prioritairement les ambiances en terme d'expérience et d'expérimentation. Les notions d'expérimentation et d'expérience sont centrales dans la recherche sur les ambiances, car elles posent une double question : celle leur saisie et celle de leur effectuation. Expérimenter l'ambiance c'est autant être capable d'en prendre acte, que de pouvoir la manipuler, la fabriquer.

En quoi cette confrontation expérimentale, partagée par le monde scientifique et par les actions artistiques, est apte à faire penser et agir, à faire surgir des singularités imprévues qui peuvent renouveler notre rapport au monde et au faire – tant dans les processus de conception que dans l'actualisation permanente d'une situation ?

Poser la question des ambiances en termes d'expérimentation ouvre de nouveaux possibles en interrogeant les multiples normes techniques, sociales ou esthétiques en vigueur. Partant de l'exploration et de la fabrication d'espaces et d'usages, il s'agit d'explicitier les modalités, processus et objets supports d'expérimentation. Cette session appelle ainsi des contributions qui d'une manière ou d'une autre reposent sur des travaux et des recherches mettant en œuvre différentes formes d'expérience, soit à travers une production spécifique (espace, dispositif, objet matériel, œuvre, site, support...) permettant de modifier volontairement un milieu, soit à partir de situations saisies comme témoins expérimentaux croisant les dimensions physiques, sensibles et sociales.

2. Traces, notations, représentations des ambiances

En considérant les trois termes « traces », « notations » et « représentations », séparément ou bien ensemble en tant que processus, comment se saisit-on et donne-t-on à saisir les ambiances, leurs qualités matérielles, immatérielles et muables dans une perspective où les territoires, les espaces, l'environnement subissent d'énormes modifications (urbanisme, climat, etc.) ? Quelles traces laisse

l'expérience des ambiances et quelles traces peut-on laisser de cette expérience ? À quelles formes et expériences de notation(s) et de représentation(s) la recherche sur les ambiances peut-elle faire appel dans la perspective d'un « avenir des ambiances » ?

Aujourd'hui, un réel enjeu pour le futur des ambiances se trouve certainement à ce moment d'entrée en projet, ce moment où recherche et conception se recoupent. Au regard des traces, notations et autres représentations, tout exercice d'expression des ambiances ne serait-il pas un moment opérant par lequel se fait le lien à la conception, à cette posture dont la tâche délicate est de concevoir des espaces et avec cela produire des expériences ? Qu'est-ce qui, dans une ambiance, est représentable ? De quelle(s) manière(s) et à travers quels médias et médiums peut-on produire une expression des ambiances ?

3. Projeter et fabriquer les ambiances de demain

Le monde qui nous environne est en adaptation permanente. Personnes, lieux et informations sensorielles interagissent dans un dialogue illimité. Les nouvelles manières d'envisager la matérialité et la virtualité du monde, encore en gestation aujourd'hui, permettront certainement de produire des expériences architecturales et urbaines inédites, tant par des solutions personnalisées que par des offres plus globales. Quelles parts la *mobilité* (mobilité + ubiquité) et la réalité augmentée ou médiatisée prendront-elles dans cette réorganisation des interactions du sujet à son environnement sensible ? Quelles adaptations peut-on espérer pour le citoyen sensible à son milieu et à son environnement social ? Le tout-*phygital* (physique + digital) est-il l'avenir du monde ?

Comment ces évolutions participent-elles de la transformation des processus de conception et des méthodologies de projet ? Comment ces évolutions contribuent-elles à renouveler le cadre même de la production architecturale ? Comment les concepteurs s'approprient-ils l'hybridation des mondes numériques et physiques dans leurs projets et comment les nouveaux outils numériques renouvellent-ils la conception des ambiances du monde en devenir ?

4. Ambiance, atmosphère, climat : théorie, politique et critique

Les questionnements méthodologiques de saisie des ambiances sont ici liés à des enjeux théoriques et critiques. Nous invitons à les expliciter, en interrogeant notamment les portées respectives des notions d'ambiances, d'atmosphères et de climats. Les ambiances nous affectent politiquement. Certaines « dissonances » atmosphériques, d'ambiances suscitent parfois des émotions et des désaccords très forts. Dit autrement, la puissance atmosphérique/d'ambiance affecte nos comportements tout en restant difficile à saisir et à expliciter. Les atmosphères sont partagées, mais peuvent diviser. Les villes, les paysages urbains, les pays sont traversés par les politiques, les puissances et les résistances atmosphériques. Comment les décrire, les conceptualiser, les théoriser, les critiquer ?

Printemps arabes, mouvements des Indignés, « Occupy Wall Street », marches républicaines, manifestations contre les politiques d'austérité économique en Europe..., les espaces publics urbains contemporains donnent partout à voir et à

entendre des appels citoyens à « changer le monde ». Si ces campements pacifistes et/ou ces marches collectives bénéficient d'un large relais médiatique – teintant ainsi l'espace télévisuel, radiophonique ou le World Wide Web de tonalités particulières – d'autres mouvements ou pratiques, moins manifestes ou volontaires, plus discrets, relevant parfois de la sphère privée, participent d'une reconfiguration lente des cadres sensibles de l'expérience urbaine et des urbanités contemporaines. Comment se saisir et décrire ces mutations à l'œuvre, dont la plupart relèvent de processus longs, en cours, inachevés et qui, en outre, sont porteurs d'enjeux sociopolitiques complexes ? De quelle manière l'attention à la dimension sociopolitique des ambiances/des atmosphères peut-elle nourrir une réflexion critique sur le devenir sensible du monde urbain ?

5. Ambiances et territoires en transformation

Les sociétés contemporaines se trouvent plus que jamais dans une dynamique de changement qui touche la production de l'espace et les modes de vie. En particulier, la globalisation et la digitalisation peuvent être considérées comme deux moteurs importants de cette dynamique qui ne cesse de transformer les territoires urbains, leurs périphéries, ainsi que les mondes ruraux. Dans ce cadre nous souhaitons mettre en question la dimension sensible de ces évolutions, d'une part en interrogeant leurs effets sur l'environnement et les pratiques, mais aussi pour envisager les rôles (techniques, politiques, performatifs, etc.) des ambiances dans la fabrique des territoires de demain.

Pour cela, trois axes nous semblent particulièrement intéressants. Le premier concerne la production des territoires et la construction des discours et images relatifs à leur compétitivité. Le second se focalise sur les espaces produits et l'ordinaire des situations qu'il rend possible et vise à mettre en question leurs capacités d'inclusion ou d'exclusion des habitants. Il interroge également la superposition des mondes et des spatialités réels et virtuels, dans l'expérience vécue des lieux. Enfin, le dernier axe vise les échelles, spatiales et temporelles, concernées par ces transformations et leurs implications pour la compréhension du devenir de ces territoires.

6. L'ambiance comme patrimoine du futur

Peut-on « patrimonialiser » une ambiance, c'est-à-dire garantir le maintien de qualités éphémères et immatérielles d'un lieu pour le transformer physiquement ? Ou plutôt : peut-on « patrimonialiser » un territoire par l'Ambiance, c'est-à-dire en transformer certains aspects physiques sans détruire l'esprit du lieu et sa manière de faire territoire ?

On connaît les effets de folklorisation, de déshumanisation ou de perte d'authenticité que génèrent des protections substantielles trop exclusives, des changements d'usage trop radicaux ou des reconstitutions historiques trop parfaites. On a protégé la matière, mais on en a fait une image ou une pure représentation – et l'on en a détruit l'ambiance (cf. l'usage que font de la notion les politiques de tourisme culturel ou le marketing sensoriel).

On connaît à l'inverse certaines opérations de reconversion architecturale ou de réhabilitation urbaine qui préservent les qualités des bâtiments ou des rues d'origine

tout en leur apportant les améliorations nécessaires à une vie contemporaine. Elles confortent une mémoire sensible avec l'évolution nécessaire des sociétés et de ses édifices. L'ambiance n'est-elle pas alors par excellence l'instrument de patrimonialisation du futur ?

En d'autres termes, l'hypothèse de cet axe thématique pourrait être formulée ainsi. « Faire patrimoine », c'était hier classer des « objets architecturaux » pour en protéger la substance matérielle, c'est aujourd'hui déjà identifier des « entités urbaines » pour en préserver le substrat immatériel, ce pourrait être demain augmenter des « ambiances territoriales » pour en promouvoir la pérennité à travers des formes et des modes de vie contemporains.

Ατμόσφαιρες, Αύριο

**3ο Διεθνές Συνέδριο για τις Ατμόσφαιρες
Βόλος, 21-24 Σεπτεμβρίου 2016**

Nicolas REMY & Nicolas TIXIER
και η Οργανωτική Επιτροπή του συνεδρίου

Στόχος του 3^{ου} Συνεδρίου είναι να αναδείξει τις έρευνες και τις εφαρμογές που αφορούν την έννοια της «ατμόσφαιρας» τόσο στο επιστημονικό όσο και στο εννοιολογικό πεδίο του σχεδιασμού και της καλλιτεχνικής δημιουργίας, σε μια μελλοντική προοπτική.

Για περισσότερο από 40 χρόνια, το θέμα των αρχιτεκτονικών και αστικών ατμοσφαιρών απασχολεί ένα μεγάλο αριθμό ερευνητών, σχεδιαστών και καλλιτεχνών στην Ευρώπη αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Οι συνεχείς και σημαντικές εξελίξεις των εργασιών του Διεθνούς Δικτύου Ατμοσφαιρών αναδεικνύουν πόσο επίκαιρος παραμένει ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του ζητήματος αυτού στα πολλαπλά επίπεδα ανάλυσης: θεωρητικό και κριτικό, πρακτικό, πειραματικό και καλλιτεχνικό, αλλά και πολιτικό, ιστορικό ή ακόμη και παιδαγωγικό. Τα αποτελέσματα των εργασιών των μελών του Δικτύου, αλλά και πολλών άλλων ομάδων που ασχολούνται με το θέμα των ατμοσφαιρών, αποδεικνύουν την ικανότητα της συγκεκριμένης έννοιας να επανεξετάζει τη γνώση και την παραγωγή των πλαισίων διαβίωσης. Συνιστά μια απάντηση στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις, όπως στα περιβαλλοντικά προβλήματα που απορρέουν από τις κλιματικές αλλαγές και τη διαχείριση της ενέργειας.

Το πρώτο Συνέδριο του 2008 στη Γκρενόμπλ δεσμεύτηκε να συγκροτήσει μια κοινότητα και να αναδείξει τις εργασίες, τις έρευνες και τις πρακτικές δημιουργίας και κατασκευής αρχιτεκτονικών και αστικών ατμοσφαιρών (*Faire une ambiance*, επιβλ. Jean-François Augoyard). Το δεύτερο Συνέδριο του 2012, στο Μόντρεαλ, εντόπισε τις πρακτικές και πραξολογικές τους διαστάσεις, είτε είναι αρχιτεκτονικής, αστικής, κοινωνικής, αισθητικής, καλλιτεχνικής, πολιτικής, τεχνικής, περιβαλλοντικής, είτε παιδαγωγικής φύσης (*Ambiances en acte(s)*, επιβλ. Jean-Paul Thibaud και Daniel Siret). Στην τελευταία αυτή συνάντηση κατέστη εφικτή η ορθολογική χαρτογράφηση της χρήσης και των πεδίων όπου η έννοια είναι λειτουργική.

Το τρίτο Συνέδριο θα προσφέρει τη δυνατότητα να ενταχθεί η έννοια της «ατμόσφαιρας» σε μια μακροπρόθεσμη δυναμική θεώρησης και να διερευνηθεί πώς μπορεί να συμβάλει στον μετασχηματισμό των κατοικιών, των πόλεων και των κοινωνιών μας. Το μέλλον των ατμοσφαιρών μπορεί στο πλαίσιο αυτό να διερευνηθεί λαμβάνοντας υπόψη τρεις διαφορετικές διαστάσεις: την πραγματιστική, τη θεωρητική και τη διάσταση της μελλοντικής της προοπτικής.

Μια ώριμη έννοια, μια διαρκώς ανανεώσιμη χρήση: Η πραγματιστική διάσταση

Εάν η έννοια της ατμόσφαιρας επέδειξε σε παγκόσμια κλίμακα την ικανότητά της να συγκεντρώνει γύρω της μια κοινότητα και να προάγει τις γνώσεις και την τεχνογνωσία, αυτό που προέχει σήμερα είναι να αναλύσουμε αυτή την εξέλιξη, να συνεχίσουμε να συμβάλουμε στο σύγχρονο πεδίο εφαρμογής της και να εξετάσουμε το μέλλον της. Με άλλα λόγια, αν το δεύτερο Συνέδριο έδωσε μια απάντηση στο ερώτημα: «Ποιες είναι σήμερα οι χρήσεις της ατμόσφαιρας;», στο τρίτο Συνέδριο προτείνουμε να συμπληρωθεί αυτό το ερώτημα από το ακόλουθο: «Ποιες χρήσεις προβάλλονται σήμερα, ώστε να σκεφτούμε και να αντιληφθούμε αύριο την αρχιτεκτονική, την πόλη και τις ευρύτερες περιοχές, μέσω της έννοιας αυτής;».

Προκειμένου να σχεδιάσουν χώρους και να παράγουν εμπειρίες, πολλοί ερευνητές χρησιμοποιούν εργαλεία προερχόμενα από διαφορετικούς και συχνά ασυμβίβαστους μεταξύ τους τομείς. Ακόμα και η ιδέα του σχεδιαστή συγχέεται με αυτή του ενεργού υποκειμένου, καθώς οι αρμοδιότητές τους συγκλίνουν ολοένα και περισσότερο. Τα σύγχρονα εργαλεία, τόσο στις κοινωνικές επιστήμες όσο και στον σχεδιασμό, όπως και η εμφάνιση ψηφιακών εργαλείων και ενσωματωμένων τεχνολογιών, καθιστούν σήμερα επιτακτική την ανάγκη επανεξέτασης του διαχωρισμού ανάμεσα σε ανάλυση, σύνθεση και δημιουργία. Υπό αυτή την έννοια, οφείλουμε να εξετάσουμε και αυτό καθαυτό το ζήτημα της μετάφρασης του όρου «ατμόσφαιρες» μεταξύ των διαφορετικών σημασιών της, των γνωστικών πεδίων και των γλωσσών.

Νέοι όροι και καινοτόμοι υβριδισμοί: Η θεωρητική διάσταση

Η εξέλιξη των χρήσεων, των εργαλείων και των τεχνικών που συνάδουν με το ζήτημα των ατμοσφαιρών αποτελεί καθημερινά αδιάσειστη απόδειξη του ολοένα και πιο έντονα αντιληπτού υβριδισμού μεταξύ των γνωστικών πεδίων. Ποια είναι τα γνωστικά πεδία τα οποία εστιάζουν σήμερα στην έννοια της ατμόσφαιρας; Πώς επανακαθορίζουν τα όριά της, τις αρχές της, τα εργαλεία και τις αναπαραστάσεις της; Πώς, πού και με ποιες προοπτικές γίνονται σήμερα αντιληπτές οι έννοιες της ατμόσφαιρας και του περιβάλλοντος; Λόγω του εγγενώς διεπιστημονικού χαρακτήρα της, η έννοια της ατμόσφαιρας προκαλεί μια διαπερατότητα στη χρήση της από τα σχετικά γνωστικά πεδία, καθώς επίσης και ισάριθμους πειραματισμούς και εμπειρίες.

Θα εξετάσουμε πιο συγκεκριμένα αυτές τις εξελίξεις υπό το πρίσμα διαφορετικών, ιδιαίτερα παραγωγικών, γνωστικών πεδίων: της αρχιτεκτονικής θεωρίας και κριτικής, της έρευνας για τις αστικές και περιφερειακές συνθήκες, του πεδίου έρευνας για το κτισμένο περιβάλλον και του ανοικτού πεδίου της οικολογίας (της οικολογίας της αντίληψης, της οικολογίας της προσοχής, της κοινωνικής οικολογίας κτλ.).

Εξελισσόμενες ατμόσφαιρες – ο κόσμος χθες, σήμερα και αύριο: Η διάσταση της προοπτικής

Σήμερα, ολοένα και περισσότερο, αμφισβητείται η παγιωμένη κατάσταση στο δομημένο περιβάλλον, την οικονομία και την πολιτική ενώ ταυτόχρονα ορισμένες φορές παρατηρούνται βίαιες αλλαγές. Το κλίμα και το περιβάλλον εξελίσσονται. Τα εδάφη αλλάζουν μορφή και τα πλαίσια της καθημερινής διαβίωσης υφίστανται μείζονες εξελίξεις. Ο αισθητηριακός χώρος είτε στην ιδιωτική είτε στη δημόσια σφαίρα, μεταμορφώνεται και ως προς τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά και ως προς τους τρόπους ενεργοποίησής του. Παρατηρείται μια ολοένα και αυξανόμενη σύγκλιση μεταξύ της ψηφιακής τεχνολογίας και του φυσικού χώρου. Η εξέλιξη των τεχνολογιών και της τεχνογνωσίας ανανεώνουν τόσο τους τρόπους εμφάνισης όσο και τα μέσα σύλληψης των ατμοσφαιρών.

Πώς μας βοηθάει η έννοια της ατμόσφαιρας να σκεφτούμε και να αντιμετωπίσουμε αυτές τις αλλαγές; Ποιες ατμόσφαιρες προβάλλουν για το αύριο μεταξύ μιας ρεαλιστικής και μιας ουτοπικής προοπτικής; Αυτό το ερώτημα βρίσκεται σε φυσική συμμετρία με τα ακόλουθα: Πώς γίνονται αντιληπτές οι ατμόσφαιρες του παρελθόντος και, αντιστρόφως, πώς γίνονταν αντιληπτές χθες οι ατμόσφαιρες του αύριο; Πώς καταγράφεται η εξέλιξη των ατμοσφαιρών βραχυπρόθεσμα, κατά την αποτύπωση των γεγονότων, και μακροπρόθεσμα, όταν επισυμβαίνουν οι αλλαγές; Η διεξαγωγή του 3^{ου} Συνεδρίου θα προσφέρει την ευκαιρία να αναδειχτεί και να τεθεί προς συζήτηση στους κόλπους της επιστημονικής κοινότητας, των σχεδιαστών και των καλλιτεχνών, το πώς αυτές οι εξελίξεις σκιαγραφούν με τον δικό τους τρόπο το μέλλον της έννοιας της ατμόσφαιρας και, ειδικότερα, τους τρόπους με τους οποίους αυτές σχεδιάζονται, βιώνονται, εφαρμόζονται και γίνονται αισθητές σήμερα και στο μέλλον.

Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να υποβάλουν τις προτάσεις τους, οι οποίες θα περιέχουν στοιχεία απάντησης και συζήτησης πάνω στο γενικό θέμα του **«μέλλοντος της έννοιας της ατμόσφαιρας»**, μέσα από τις έξι θεματικές ενότητες που παρουσιάζονται σε αυτή την πρόσκληση για ανακοινώσεις. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί σε προτάσεις που επιχειρούν να διασταυρώσουν και να «γεφυρώσουν» διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα:

- Σε εργασίες διεπιστημονικού χαρακτήρα
- Σε εργασίες που συνδυάζουν ερευνητικές πρακτικές και δραστηριότητες σχεδιασμού
- Σε εργασίες που περιλαμβάνουν ποικίλες αισθητηριακές διαδικασίες
- Σε εργασίες που αντλούν ταυτοχρόνως από τις τέχνες και από τις επιστήμες.

1. Ατμόσφαιρες: Εμπειρίες και πειράματα

Αυτή η θεματική ενότητα εξετάζει τις ατμόσφαιρες με όρους πρωτίστως εμπειρικούς και πειραματικούς. Οι έννοιες του πειράματος και της εμπειρίας είναι πρωτεύουσας σημασίας στην έρευνα των ατμοσφαιρών, διότι θέτουν ένα διπλό ερώτημα: της σύλληψης και της υλοποίησής τους. Πειραματισμός με την

ατμόσφαιρα σημαίνει ικανότητα τόσο αναγνώρισής της όσο και χειρισμού και κατασκευής της.

Με ποιον τρόπο αυτή η πειραματική προσέγγιση, την οποία συμμερίζονται τόσο ο επιστημονικός κόσμος όσο και οι καλλιτεχνικές δράσεις, μπορεί να οδηγήσει σε σκέψη και δράση και να φέρει στο φως απρόβλεπτες ιδιαιτερότητες που μπορούν να ανανεώσουν τη σχέση μας με τον κόσμο και με το δημιουργείν τόσο στις διαδικασίες σχεδιασμού όσο και στη συνεχή ενεργοποίηση μιας κατάστασης;

Θέτοντας το πρόβλημα των ατμοσφαιρών με όρους πειραματισμού, προκύπτουν νέες δυνατότητες μέσα από την επανεξέταση πολλών ισχυόντων τεχνικών, κοινωνικών ή αισθητικών προτύπων. Σκοπός είναι να αποσαφηνιστούν οι όροι, οι διαδικασίες και τα εργαλεία του πειραματισμού, μέσω της διερεύνησης και της κατασκευής χώρων και χρήσεων. Σε αυτή τη συνεδρία, οι εισηγήσεις θα βασίζονται σε εργασίες και έρευνες που, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, θέτουν σε εφαρμογή διαφορετικές μορφές εμπειρίας είτε μέσω ειδικής παραγωγής (χώρος, συστήματα, υλικά αντικείμενα, έργα, υποδομές) από την οποία να προκύπτει η εκούσια μεταβολή ενός περιβάλλοντος, είτε μέσω καταστάσεων που αποτελούν αποδείξεις πειραμάτων, καθώς συνδυάζουν φυσικές, αισθητηριακές και κοινωνικές διαστάσεις.

2. Ατμόσφαιρες: Σημειογραφίες, ίχνη και αναπαραστάσεις

Διερευνώντας τους όρους «σημειογραφίες», «ίχνη» και «αναπαραστάσεις» χωριστά αλλά και σε συνδυασμό, ως διαδικασίες, πώς αντιλαμβανόμαστε και πώς καθιστούμε αντιληπτές τις ατμόσφαιρες, τα υλικά, τα άυλα και τα μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά τους, μέσα από μια προοπτική όπου οι χώροι και το περιβάλλον υφίστανται τεράστιες αλλαγές (αστικές, κλιματικές κτλ.); Ποια σημειογραφία κληροδοτεί η εμπειρία των ατμοσφαιρών και ποια σημειογραφία μπορούμε εμείς να κληροδοτήσουμε από αυτή την εμπειρία; Ποιες μορφές αξιολόγησης μπορεί να επικαλεστεί η έρευνα για τις ατμόσφαιρες μέσα στην μελλοντική προοπτική της;

Σήμερα, παρουσιάζεται μια πραγματική ευκαιρία για το μέλλον της έννοιας της ατμόσφαιρας, καθώς διάγουμε τη στιγμή ακριβώς έναρξης της σύνθεσης, στιγμή κατά την οποία έρευνα και σχεδιασμός τέμνονται. Υπό το πρίσμα των σημειογραφιών και άλλων αναπαραστάσεων, κάθε μορφή έκφρασης των ατμοσφαιρών δε θα μπορούσε παρά να αντιπροσωπεύει μια λειτουργική χρονική στιγμή κατά την οποία πραγματοποιείται η σύνδεση με τον σχεδιασμό, του οποίου το δύσκολο καθήκον είναι να σχεδιάσει χώρους και με αυτόν τον τρόπο να παραγάγει εμπειρίες. Τι μπορεί να αναπαρασταθεί σε μια ατμόσφαιρα; Με ποιον τρόπο και με ποια μέσα μπορούμε να παράγουμε και να εκφράσουμε μια ατμόσφαιρα;

3. Ατμόσφαιρες: Σύνθεση και παραγωγή στο μέλλον

Ο κόσμος που μας περιβάλλει βρίσκεται σε συνεχή αναπροσαρμογή. Πρόσωπα, χώροι και αισθητηριακές πληροφορίες αλληλεπιδρούν σε έναν ατέρμονα διάλογο. Οι νέοι τρόποι αντιμετώπισης της υλικής και δυναμικής διάστασης του κόσμου που διαρκώς εξελίσσεται θα προάγουν σίγουρα την παραγωγή καινοτόμων αρχιτεκτονικών και αστικών εμπειριών. Στο πλαίσιο αυτής της αναδιοργάνωσης των αλληλεπιδράσεων του υποκειμένου με το περιβάλλον, τι ποσοστό αναλογεί στην «mobilité» (*mobilité* και *ubiquité*, κινητικότητα και πανταχού παρουσία,

«παντο(υ)κινητικότητα») και τι στην επαυξημένη ή δημοσιοποιημένη πραγματικότητα; Ποιες προσαρμογές μπορούμε να προσδοκούμε για τον ευαισθητοποιημένο πολίτη στο κοινωνικό του περιβάλλον; Το καθολικά «φυσικοψηφιακό» («*phygital*») είναι το μέλλον του κόσμου; Πώς εμπίπτουν αυτές οι εξελίξεις στις μετατροπές των διαδικασιών σχεδιασμού και στις μεθοδολογίες σύνθεσης; Πώς αυτές οι εξελίξεις συμβάλλουν στην ανανέωση του ίδιου του πλαισίου της αρχιτεκτονικής παραγωγής; Πώς οικειοποιούνται οι σχεδιαστές τις υβριδοποιήσεις του ψηφιακού και του φυσικού κόσμου στις συνθέσεις τους και πώς τα νέα ψηφιακά εργαλεία ανανεώνουν τον σχεδιασμό των ατμοσφαιρών του εξελισσόμενου κόσμου;

4. Ατμόσφαιρα, περιβάλλον, κλίμα: Θεωρία, πολιτική και κριτική

Τα μεθοδολογικά ερωτήματα σύλληψης των ατμοσφαιρών σχετίζονται εδώ με θεωρητικές και κριτικές προκλήσεις. Καλούμαστε να τις αποσαφηνίσουμε αξιολογώντας κυρίως τις διαστάσεις των εννοιών της ατμόσφαιρας, του περιβάλλοντος και του κλίματος αντίστοιχα. Οι ατμόσφαιρες επηρεάζουν τις πολιτικές μας. Ορισμένες ατμοσφαιρικές δυσαρμονίες προκαλούν συχνά πολύ έντονα συναισθήματα και διαφωνίες. Με άλλα λόγια, ενώ η δύναμη της ατμόσφαιρας επηρεάζει τις συμπεριφορές μας, παραμένει δύσκολη η σύλληψη και η αποσαφήνισή της. Οι ατμόσφαιρες είναι κοινές αλλά μπορούν και να διχάσουν. Οι πόλεις, τα αστικά τοπία, οι χώρες διασταυρώνονται με τις πολιτικές, τις δυνάμεις και τις αντιστάσεις της ατμόσφαιρας. Πώς μπορούν όλα αυτά να περιγραφούν, να διατυπωθούν εννοιολογικά και θεωρητικά και να ασκηθεί κριτική;

«Αραβική Άνοιξη», κινήματα Αγανακτισμένων Πολιτών, κατάληψη της Γουόλ Στρητ, δημοκρατικές πορείες διαμαρτυρίας, διαδηλώσεις ενάντια στην οικονομική λιτότητα στην Ευρώπη..., οι σύγχρονοι αστικοί δημόσιοι χώροι μετατρέπονται σε χώρους έκφρασης των πολιτών που επιθυμούν να «αλλάξουν τον κόσμο». Εάν αυτές οι ειρηνιστικές συγκεντρώσεις ή/και οι μαζικές πορείες επωφελούνται από μία ευρεία μετάδοση από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης -διανθίζοντας έτσι τον τηλεοπτικό, ραδιοφωνικό και διαδικτυακό χώρο με συγκεκριμένους τόνους (ή με ιδιαίτερα μηνύματα)-, άλλα κινήματα ή δράσεις, λιγότερο έκδηλα ή εκούσια, πιο διακριτικά, που προέρχονται συνήθως από τον ιδιωτικό χώρο, συμβάλλουν στην αργή αναδιάρθρωση των αισθητών πλαισίων της αστικής εμπειρίας και του σύγχρονου αστικού τρόπου ζωής. Πώς εξετάζονται και πώς περιγράφονται αυτές οι εξελισσόμενες μεταβολές, οι περισσότερες εκ των οποίων απορρέουν από μακρές τρέχουσες και ανολοκλήρωτες διαδικασίες και οι οποίες είναι επιπλέον φορείς πολύπλοκων κοινωνικοπολιτικών παραμέτρων; Με ποιον τρόπο μπορεί η έμφαση στην κοινωνικοπολιτική διάσταση των ατμοσφαιρών να αποτελέσει έναυσμα για κριτική σκέψη γύρω από το θέμα της αισθητηριακής εξέλιξης του αστικού περιβάλλοντος;

5. Ατμόσφαιρες και χώροι σε μεταμόρφωση

Οι σύγχρονες κοινωνίες βρίσκονται σήμερα, περισσότερο από ποτέ, σε μια δυναμική αλλαγών σχετικά με την παραγωγή χώρου και των τρόπων ζωής. Ειδικότερα, η παγκοσμιοποίηση και η ψηφιοποίηση μπορούν να θεωρηθούν ως δύο

σημαντικοί κινητήριοι παράγοντες αυτής της δυναμικής, η οποία συνεχώς μεταβάλλει τις αστικές και αγροτικές περιοχές και τις περιφέρειές τους. Σε αυτό το πλαίσιο, επιθυμούμε να εξετάσουμε την αισθητηριακή διάσταση αυτών των εξελίξεων, διερευνώντας αφενός τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και στις πρακτικές και αφετέρου τους ρόλους (τεχνικούς, πολιτικούς, κανονιστικούς) των ατμοσφαιρών στον τομέα δημιουργίας των μελλοντικών χώρων.

Για την έρευνα αυτή, τρεις άξονες παρουσιάζουν ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Ο πρώτος αφορά την κατασκευή χώρων και την παραγωγή λόγου και εικόνας όσον αφορά την ανταγωνιστικότητά τους. Ο δεύτερος επικεντρώνεται στους ήδη κατασκευασμένους χώρους και στις συνήθεις καταστάσεις που απορρέουν από αυτούς και έχει στόχο να εξετάσει τις δυνατότητες ένταξης ή αποκλεισμού των κατοίκων. Εξετάζει επίσης την βιωματική αλληλοεπικάλυψη των πραγματικών και δυνητικών χωρικοτήτων. Ο τελευταίος άξονας μελετά τις κλίμακες, χωρικές και χρονικές, οι οποίες επηρεάζονται από αυτές τις μεταβολές, και τις επιπτώσεις τους στην κατανόηση της εξέλιξης αυτών των χώρων.

6. Η ατμόσφαιρα ως κληρονομιά του μέλλοντος

Μπορούμε να «κληροδοτήσουμε» μια ατμόσφαιρα, να εγγυηθούμε δηλαδή τη διατήρηση εφήμερων και άυλων χαρακτηριστικών ενός χώρου κατά τη διαδικασία μετατροπής της φυσικής του υπόστασης; Ή καλύτερα, μπορούμε να «κληροδοτήσουμε» έναν χώρο με την ατμόσφαιρά του, δηλαδή να μεταβάλουμε κάποια στοιχεία της εξωτερικής του εμφάνισης, χωρίς να αλλοιώσουμε το πνεύμα του χώρου και τις ιδιότητές του;

Γνωρίζουμε τις συνέπειες της αυστηρής προσήλωσης στην παράδοση, της απώλειας της ανθρωπιάς και της αυθεντικότητας που επέφεραν τα δραστικά και επιλεκτικά μέτρα προστασίας, οι υπερβολικά ριζικές αλλαγές χρήσης, ή οι εξαιρετικά τέλει ιστορικές αποκαταστάσεις. Προστατέψαμε την ύλη αλλά την μετατρέψαμε σε εικόνα ή σε απλή αναπαράσταση καταστρέφοντας την ατμόσφαιρά της (βλ. τη χρήση της έννοιας από τις πολιτικές του πολιτιστικού τουρισμού ή των αισθητηριακών διαφημιστικών εκστρατειών).

Γνωρίζουμε, αντιστρόφως, και ορισμένες προσπάθειες αρχιτεκτονικών ανασυγκροτήσεων και αστικών αναπλάσεων που σέβονται τα αρχικά χαρακτηριστικά των κτηρίων ή των δρόμων, ενώ ταυτοχρόνως επιφέρουν τις αναγκαίες για τον σύγχρονο τρόπο ζωής βελτιώσεις. Ενισχύουν με τη μνήμη την αναγκαία εξέλιξη των κοινωνιών και των υποδομών. Υπό αυτούς τους όρους δεν είναι η ατμόσφαιρα το κατεξοχήν όργανο κληροδοτήματος του μέλλοντος; Με άλλα λόγια, η υπόθεση αυτού του θεματικού άξονα θα μπορούσε να διατυπωθεί ως εξής: Χθες, η έκφραση «δημιουργώ κληρονομιά» σήμαινε «ταξινομώ τα αρχιτεκτονικά αντικείμενα», για να προστατέψω την υλική τους υπόσταση. Σήμερα σημαίνει «εντοπίζω τις αστικές οντότητες», προκειμένου να διαφυλάξω την άυλη τους υπόσταση, και αύριο ίσως να σημαίνει «αυξάνω τις χωρικές ατμόσφαιρες», για να προάγω τη βιωσιμότητά τους μέσα από τη μορφή και τον σύγχρονο τρόπο ζωής.